

SOCIJALNI UZROCI ZLOUPOTREBE ALKOHOLA MEĐU MLADIMA

Amra IMŠIRAGIĆ
Azemina IMŠIRAGIĆ

U historiji je poznato da je čovječanstvo pokazivalo sklonosti ka upotrebi različitih psihoaktivnih tvari. Alkohol, opijati, kanabis, duhan ili druge tvari imaju uticaja na raspoloženje ili doživljavanje, upotrebljavali su se u nekim razdobljima i u zemljama u kojima su danas zabranjeni.

Poslijeratno društvo u BiH ima sve karakteristike posttraumatskog društva koje je izišlo iz rata sa teškim posljedicama. Aktualna socio-ekonomska stvarnost u BiH (posljednih 10 godina, osim ratnim razaranjima, opterećena je i spornim tranzicionim procesima) ima odlučujući uticaj na alarmantni porast zloupotrebe alkohola, psihoaktivnih supstanci među mladima.

Da bismo provjerili jesu li socijalni faktori uticali na povećanje zloupotrebe alkohola među mladima, proveli smo anketiranje među učenicima srednje škole na području općine Tuzla.

Rezultati koje smo dobili jasno ukazuju da su socijalni faktori (siromaštvo, socijalna bijeda, nezaposlenost, tranzicioni procesi...) najčešće faktori pojave rasprostranjenosti

zloupotrebe ne samo alkohola, duhana, psihoaktivnih supstanci, već i svih drugih socio-patoloških pojava maloljetničke delikvencije (skitnje, prosjačenja, prostitucije...).

2. TEORIJSKO RAZMATRANJE

Ulaskom u fazu puberteta, mlada osoba susreće se sa nizom specifičnih razvojnih zadataka i unutarnjih problema. U većini evropskih zemalja mladi odrastaju u okolini u kojoj je potrošnja alkohola normalni dio svakodnevice, a alkoholna pića smatraj se potpunim sredstvom postizanja ugone. Dostupnost alkoholnih pića i određene životne okolnosti (nezaposlenost, nesigurnost...), pogoduju povećanju upotrebe alkohola u društvu. Ni među mladima nije neuobičajna upotreba alkohola.

Uprkos zabranama prodaje i pijenja alkohola mladima ispod određene dobi u nekim zemljama, velik je broj djece školske dobi koja povremeno piju alkohol. Štetna djelovanja prekomjernog pijenja kod mladih povezana su uglavnom s posljedicama akutnog trovanja, nesrećama te socijalnim i kriminalnim

problemima. Rizik sticanja navika zloupotrebe alkohola, droge i pušenje duhana zahtjeva posebnu pažnju ne samo porodice i škole, već i društva u cjelini.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je utvrđivanje važnosti socijalnih faktora na povećanje zloupotrebe alkohola među mladima. Značaj istraživanja predstavljat će mali doprinos u sagledavanju realne slike o uticaju socijalnih faktora, društvenih uslova i općeg stanja društva u kome dijete živi i o ekspanzivnoj progresiji zloupotrebe alkohola među mladima.

2.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja bio je da se utvrdi uticaj socio-ekonomskih faktora na alarmantni porast zloupotrebe alkohola kod mladih.

U vezi sa predmetom i ciljem istraživanja, postavili smo slijedeće zadatke istraživanja:

- Utvrditi učestalost zloupotrebe alkohola među mladima;
- Utvrditi učestalost zloupotrebe alkohola prema spolu;
- Utvrditi uticaj socio-ekonomskog faktora na pojavu zloupotrebe alkohola;
- Utvrditi povezanost porodičnog statusa - potpunosti porodice i zloupotrebe alkohola među mladima;
- Ispitati povezanost između školskog uspjeha i zloupotrebe alkohola.

2.3. Hipoteze

U radu smo pošli od pretpostavke da socijalni faktori (siromaštvo, nezaposlenost, bijeda...), protkani tranzicionim procesom bosanskohercegovačkog društva, utiču na porast rasprostranjenosti zloupotrebe alkohola među mladima.

Iz glavne hipoteze proizlaze i razrađujuće hipoteze, a one su;

- Pretpostavlja se da postoji visok stepen raširenosti zloupotrebe alkohola među mladima;

- Pretpostavlja se da mladi koji konzumiraju alkohol žive u uvjetima lošeg socio-ekonomskog statusa (nezaposlenost, niska primanja...);

- Pretpostavlja se da najveći broj mladih koji konzumiraju alkohol potiču iz nepotpunih porodica;

- Pretpostavlja se da je zloupotreba alkohola među mladima u uskoj vezi sa izvršavanjem školskih obaveza (slab uspjeh u učenju i vladanju).

2.4. Instrumenti i postupci istraživanja

U istraživanju su korišteni slijedeći postupci i instrumenti:

- evidentiranje,
- anketiranje.

2.5. Uzorak istraživanja

Anketirano je 168 učenika Mašinsko-školskog centra u Tuzli.

2.6. Prostor istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo prostor općine Tuzla.

2.7. Metod obrade podataka

Obrada podataka izvršena je analizom frekvencije i postotaka.

4. REZULTATI RADA I DISKUSIJA

Konzumiranje alkohola i psihoaktivnih supstanci posljednjih godina sve je raširenija među mladima. Alkohol se naziva najstarijom drogom čovječanstva. Razvojno doba adolescencije neminovno donosi želju za samopotvrđivanjem i izgradnjom samostalnih stavova i načina ponašanja kojima je ponekad cilj odstupanje od ponašanja stavova odraslih.

U odsustvu pouzdanih statističkih pokazatelja o stepenu rasprostranjenosti zloupotrebe alkohola među mladima, ovim istraživanjem pokušali smo doći do saznanja o raširenosti ove socio-patološke pojave među mladima.

Tabela 1. Struktura uzorka

Spol ispitanika	
Muški	96
Ženski	72
Ukupno	168

U odsustvu relevantnih statističkih podataka, ovo istraživanje bazira se na podacima dobijenim anketnim ispitivanjem među učenicima jedne srednje škole. S obzirom na činjenicu da je uzorak na kom je izvršeno istraživanje mali, dobijene rezultate potrebno je uzeti sa dozom rezerve. Uprkos tome, dobijeni podaci mogu poslužiti kao pouzdan orijentir u sagledavanju rasprostranjenosti alkohola među mladima u našoj sredini.

3.1. Učestalost zloupotrebe alkohola među mladima

Uz uživanje nikotina, alkohol je zasad jedina legalna psihoaktivna supstanca čija se zloupotreba u našem društvu tolerira. Posljedice koje konzumiranje alkohola uzrokuje pojedincu, porodici i društvu smatraju se kompleksnim socio-patološkim problemom. Mladi često piju u kući, ili u društvu i u prisutnosti roditelja, rođaka, a kasnije su navike pijenja sve učestalije i vezane za vikend uz društvo izvan kuće. Stoga je jedan od ciljeva istraživanja bio prikupljanje podataka o učestalosti rasprostranjenosti konzumiranja alkohola među mladima. Upitani: »Konzumirate li alkohol?« i »Koliko puta često?«, ispitanici su dali slijedeće odgovore:

Tabela 2. Broj ispitanika koji konzumiraju alkohol

Odgovori ispitanika	Muški	Ženski	Ukupno
Da	22	11	33
Ne	74	61	135

Rezultati istraživanja pokazuju visok stepen prisutnosti alkohola među mladima. Od 168 ispitanika, 22 ili 13% ispitanika muškog spola, a 11 ispitanika ženskog spola ili 6, 5 % konzumiraju alkoholna pića. Iz tabele 2. također proizlazi da nema značajnih razlika među spolovima kad je u pitanju konzumiranje alkohola te da alkohol podjednako konzumiraju i mladići i djevojke.

Analiza podataka prikazanih u tabeli 3. upućuje na zaključak da mladi danas ne da piju više nego što bi smjeli, nego piju znatno više nego što se uobičajno misli.

Naime, 33 ispitanika ili 19,6% je prema rezultatima istraživanja konzumiralo alkoholna pića. Navedeni pokazatelj ne iznenađuje ako se uzme u obzir lahka dostupnost alkohola te odsustvo šire društvene akcije na sprječavanju ove negativne socio-patološke pojave naročito raširene među mladima.

3.2. Procjena zloupotrebe alkohola prema socio-ekonomskom statusu

Zloupotreba alkohola, psihoaktivnih supstanci, delikventno ponašanje mladih ne uslovljavaju samo lični i porodični problemi, nego i opće društveno stanje izazvano nepovoljnom ekonomskom, političkom, socijalnom situacijom u jednoj zemlji.

Aktuelna socio-ekonomska situacija u BiH ima presudni uticaj na ekspanzivnu progresiju zloupotrebe alkohola, droge među mladima.

Vođene ovom činjenicom, interesiralo nas je utiče li socio-ekonomski status (zaposlenost roditelja, porodični status, školski uspjeh...) na ekspanziju zloupotrebe alkohola među mladima.

Ranija istraživanja pokazuju da mladi koji konzumiraju alkoholna pića i psihoaktivne supstance često žive u uvjetima lošeg ekonomskog statusa porodice (nezaposlenost, niska primanja).

Rezultati istraživanja u tabeli 4. pokazuju da najveći broj ispitanika koji su se u istraživanju izjasnili da su konzumirali alkoholna pića potiču iz porodica čiji su roditelji nezaposleni

Tabela 3. Koliko puta ste konzumirali alkohol?

Odgovori ispitanika	Nijednom		1-2 puta		3-5 puta		6-9 puta		10 puta i više	
	Frekvencije	135	80,3 %	9	5,3%	12	7,1%	8	4,7%	4

Tabela 4. Pokazatelj uticaja socio-ekonomskog statusa na zloupotrebu alkohola

Socio-ekonomski status	Ispitanici koji ne konzumiraju alkohol		Ispitanici koji konzumiraju alkohol	
	Zaposlena oba roditelja	82	60,7%	7
Zaposlen otac	37	27,4%	8	24,2%
Zaposlena majka	8	5,9%	1	3%
Nezaposlena oba roditelja	8	5,9%	17	51,5%
Ukupno	135	100%	33	100%

(17 ili 51%) i gdje je zaposlen samo otac (8 ili 24,2%). Analizirajući komparativnom metodom dobijene rezultate istraživanja, utrdili smo da ispitanici koji su se izjasnili da su konzumirali alkohol žive u porodicama u kojima su oba roditelja zaposlena (82 ili 60,7%) i u porodicama u kojima je zaposlen samo otac (37 ili 27,4%).

Iz navedenih pokazatelja očigledno je da mladi koji žive u porodicama čiji se roditelji ne mogu snaći u kompleksnim postratnim uslovima života (siromaštvo, nezaposlenost, opća besperspektivnost...) mogu biti uzrok nekog od oblika društveno neprihvatljivog ponašanja mladih, među koje spada zloupotreba alkohola i psihoaktivnih supstanci.

3.3. Procjena zloupotrebe alkohola prema potpunosti porodice

Razmatrajući odnos porodice i zloupotrebe alkohola, poslužiti ćemo se Ekermanovim stavom: da je »porodica bešika ličnosti«.

Porodica je prirodna sredina djeteta u kojoj se njegova ličnost oblikuje u odraslu osobu. U savremenom društvu nijedna porodica može se ne posmatrati izolirano od opće društvene stvarnosti koja uslovljava karakter porodičnog sistema i odražava na porodičnu strukturu, njene odnose i funkcije.

U istraživanju nas je interesirao uticaj između pojedinih obilježja porodice (potpunosti porodice) i zloupotrebe alkohola među mladima.

Rezultati istraživanja prezentirani u tabeli 5. pokazuju da najveći broj ispitanika koji konzumiraju alkohol (28 ili 84,4%) potiče iz potpunih porodica.

Analiza navedenih podataka nameće zaključak da brzi tranzicioni procesi bosanskohercegovačkog društva utiču i na porodicu. Roditelji, u trci za materijalnim dobitima, sve više su zaokupljeni poslovnim obavezama, a djeci pridaju malo ili nimalo

Tabela 5. Pokazatelji potpunosti porodice

Porodični status	Ispitanici koji ne konzumiraju alkohol		Ispitanici koji konzumiraju alkohol	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Potpuna porodica	117	86,6%	28	84,8%
Bez oca	9	6,6%	3	9,0%
Bez majke	7	5,1%	1	3%
Bez oba roditelja	2	1,4%	1	3%
Ukupno	135	100%	33	100%

vremena, pa su djeca sve više na ulici i u obližnjim kafićima i izložena lakoj dostupnosti alkohola i psihoaktivnih supstanci.

I ne iznenađuju dobijeni pokazatelji istraživanja o sve većem broju mladih koji konzumiraju alkoholna pića.

3.4. Procjena školskog uspjeha

Mnoštvo provedenih istraživanja ukazuju da se prvi susret s alkoholom i psihoaktivnim supstancama događa u đачko doba. Češća upotreba alkohola i konzumiranje većih količina koji dovode do stanja opijenosti povezuje se sa stilom ponašanja koji ukazuje na loše funkcioniranje u školi (slab uspjeh u učenju, vladanju, neprimjeren odnos prema nastavnicima, prijateljima); manjim pridavanjem značaja obrazovanju i obavezama, uz interakciju s većim brojem vršnjaka koji su mi sami usvojili slična ponašanja. Ti faktori ujedno predstavljaju i činoce razvoja i drugih oblika neprihvatljivog ponašanja (maloljetničku delikvenciju, ovisnost o psihoaktivnim supstancama, skitnja, prosjačernje...):

S obzirom na navedeno, htjeli smo utvrditi je li neprimjeren odnos prema školi i školskim obavezama posljedica češće opijenosti mladih alkoholnim pićima.

Dobijeni rezultati istraživanja predočavaju činjenicu da najveći broj mladih koji su se u istraživanju izjasnili da koriste alkoholna pića (tabela 6.), njih 11 ili 33, 3%

postiglo dovoljan uspjeh, 9 ispitanika ili 27,2% postigli su nedovoljan uspjeh. Podaci dati u tabeli 6. potvrđuju spoznaje da mladi koji često konzumiraju alkohol imaju poteškoće u obrazovanju.

Navedeni rezultat ne iznenađuje zato što mladi koji konzumiraju alkoholna pića ispoljavaju poremećaje u ponašanju te indiferentan stav prema školi i školskim obavezama.

4. ZAKLJUČAK

Tempo savremenog života karakterističan je po tome što od mlade osobe zahtjeva maksimum tjelesnih, intelektualnih, psihičkih, emocionalnih i socijalnih snaga i sposobnosti, iziskuje golemi napor i velika odricanja.

Česta strahovanja, razni pritisci, krize i konflikti koji su stalni pratioci životu, veoma pogoduju stvaranju sklonosti prema konzumiranju alkoholnih pića. U njima mlada osoba traži rješenja, smirenje, olakšanje, ohrabrenje, utjehu, bijeg iz životne svakodnevnice.

S obzirom na nepostajanje relevantnih statističkih pokazatelja o stepenu raširenosti zloupotrebe alkohola među mladima, koja je, s obzirom na određene karakteristike odrastanja, u interakciji sa ostalim rizičnim faktorima podložna konzumiranju ne samo alkohola, već i psihoaktivnih droga, ovaj rad je metodom slučaja pokušao doći do odgovarajućih spoznaja

Tabela 6. Pokazatelji školskog uspjeha

Uspjeh u školi	Ispitanici koji ne konzumiraju alkohol		Ispitanici koji konzumiraju alkohol	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Odličan	47	34,8%	3	9%
Vrlo dobar	39	28,8%	4	12,1%
Dobar	22	16,2%	6	18,1%
Dovoljan	15	11,1%	11	33,3%
Nedovoljan	12	8,8%	9	27,2%
Ukupno	135	100%	33	100%

o razmjerama i učestalosti zloupotrebe alkohola u srednjoškolskoj populaciji.

Na osnovu rezultata istraživanja, došli smo do slijedećih zaključnih razmatranja:

1. Rezultati prezentiranog istraživanja pokazuju visok stepen raširenosti zloupotrebe alkohola među mladima. Istraživanje također pokazuje da nema značajnih razlika među spolovima kad je u pitanju odnos prema alkoholnim pićima. S obzirom na činjenicu provedenog istraživanja o prekomjernom stepenu rasprostranjenosti zloupotrebe alkohola među mladima, kao i na štetne posljedice zloupotrebe alkohola (zdravstvene, socijalne...), potrebno je provesti mjere prevencije koje će uključivati zakonske odredebe o zabrani prodaje alkohola mladim od 18 godina, kao što je to urađeno u Hrvatskoj;

2. Uticaj socijalnih faktora je u indirektnoj vezi sa ekspanzivnoj progresijom i zloupotrebom alkohola i psihoaktivnih supstanci u bosanskohercegovačkom društvu;

3. Nepotpuna porodica, kao i potpuna porodica, mogu biti jedan od patogenih faktora zloupotrebe alkohola i droge među mladim, ali u interakciji sa drugim nepovoljnim okolnostima kojima su porodice izložene;

4. Slab uspjeh u učenju i vladanju, česti neopravdani izostanci iz škole samo su neki od

pokazatelja poteškoća i problema sa kojima se susreću mladi koji zloupotrebljavaju alkoholna pića.

Positivan i tolerantan stav prema konzumentima i ovisnicima o alkoholu najvjerovatnije u znatnoj mjeri objašnjava visok stepen rasprostranjenosti zloupotrebe alkohola među mladima.

Za prevenciju je potrebno mladima ponuditi bolju organizaciju slobodnog vremena, privlačnije i korisnije sadržaje druženja koje će djelovati kao snažan inhibicioni faktor.

Svi dosadašnji programi prevencije nisu dali očekivane rezultate, pa je razumljiva potreba daljnjih proučavanja kako bi se postojeće stanje poboljšalo.

LITERATURA

1. Hudolin, Vladimir: Alkoholizam mladih, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
2. Sakoman, Slavko i saradnici: Čimbenici rizika i obilježja navike pijenja alkohola među srednoškolcima, časopis Društveno istraživanje, br. 2/3, Split, 1994.
3. Hudolin, Vladimir: Alkoholološki priručnik, Medicinska naklada, Zagreb, 1991.
4. Vukolić. Mihovil: Alkoholizam mladih, Stvarnost, Zagreb, 1991.

Summary

SOCIAL CAUSES OF ALCOHOL ABUSE
AMONG THE YOUTHAmra Imširagić
Azemina Imširagić

The authors analyze social causes of alcohol abuse among the youth. Alcohol consumption and its consequences are examined within all aspects in many countries as being a complex medical and social problem.

Alcohol abuse among children and the young has drawn a particular attention. This socio- pathological occurrence cannot be discussed in general terms as it is caused by social and cultural specifics of the population examined. With specific reference to alcohol abuse among the youth in Bosnia and Herzegovina, our goal is to demonstrate the extent of this problem present among the youth today.

موجز

الأسباب الاجتماعية للإدمان
على الكحول بين الشبابعامرة إمشيراغيتش - ماجستير
أزمين إمشيراغيتش - مدرس

يقدم هذا المقال تحليلاً للأسباب التي تدفع الشباب للإدمان على الكحول. وتتم مناقشة تناول المشروبات الكحولية وما ينجم عن ذلك من نتائج، من جميع الأوجه، ويمثل هذا الأمر مشكلة معقدة في عدد كبير من دول العالم سواء من الناحية الطبية أو من الناحية الاجتماعية. وقد شهدت السنوات الأخير اهتماماً خاصاً بظاهرة لجوء الأطفال والشباب إلى تناول المشروبات الكحولية. ولا يكفي الحديث عن هذه الظاهرة الاجتماعية المرضية بصورة عامة، لأنها ناجمة عن خصائص اجتماعية وثقافية تتميز بها الفئة التي هي قيد البحث والدراسة. إننا نركز اهتمامنا على لجوء الشباب إلى تناول المشروبات الكحولية في البوسنة والهرسك، وهدفنا في ذلك أن نبرز ضخامة هذه المشكلة التي يزداد انتشارها بين الشباب، يوماً بعد يوم.

الكلمات الرئيسية: الكحول؛ الشباب ...